

Lunds Universitet
Språk- och litteraturcentrum

Kandidatuppsats i svenska språket
VT 2011

Tove Folkesson

Egocentriskt skrivande
– en analys av flödestexter

Handledare
Halldór Ármann Sigurðsson

Sammandrag

I uppsatsen undersöks flödestexter, oredigerade och skrivna utan syfte att offentliggöras. Författarna använder sig av skrivandet som kognitionsverktyg och språkbruket liknar på flera vis vad Lev S Vygotskij kallar egocentriskt språk. Stilen i flödestexterna analyseras med hjälp av bl a Ann Banfields kriterier för inre monolog i romantexter. Undersökningen syftar till att placera flödestexterna ur ett genreperspektiv och jämförs därför med den inre monologen i romaner, neutral dagstidningstext och ställs i relation till dagboksgenren. Det undersökta materialet uppvisar likheter med både inre monolog i romantext och dagbokstext även om vissa viktiga skillnader står fast. Den neutrala tidningstexten skiljer sig däremot markant i stil. För att kunna påvisa att flödestexterna skulle kunna utgöra en egen genre, krävs dock att en långt större undersökning utförs.

Nyckelord: egocentriskt tal, flödesskrivande, genre, inre monolog, kognition, kreativitet, skriftspråk, tankeverktyg

Innehåll

1	Inledning	4
	1.1 Syfte	4
	1.2 Disposition	4
2	Forskningsöversikt	5
	2.1 Språket som kognitionsredskap.....	5
	2.2 Inre monolog i litterära texter.....	8
	2.3 Genrebegreppet.....	11
3	Metod och material	11
	3.1 Materialet	12
	3.2 Analys	12
4	Resultat	13
	4.1 Lyriskt inre tal	13
	4.2 Framställningsform, perspektiv och tematik.....	14
	4.3 Inre monolog	16
	4.3.1 Icke-inbäddade repliker.....	16
	4.3.3 Utrop.....	17
	4.3.4 Upprepningar och tvekan.....	18
	4.3.5 Ofullständiga meningar.....	20
	4.3.6 Sammanfattning	22
	4.4 Jämförelse med tidningstext	22
	4.5 Dagbokstexter	23
	4.6 Genreanalys	26
5	Sammanfattning	27
6	Diskussion	28
	Litteratur	31
	Bilagor	33
	Bilaga 1	33
	Bilaga 2	34
	Bilaga 3	35
	Bilaga 4	36

1 Inledning

För att klargöra vad den här uppsatsen kommer att behandla vill jag börja med att beskriva vad som avses med begreppet *flödestext*. En flödestext är text som är helt oredigerad och författad av en person som använder sig av skrivandet för att organisera och uttrycka tankar och känslor som strömmar genom medvetandet i den stund skrivandet pågår. I uppsatsen analyseras två flödestexter och jämförs med andra texttyper. Jag kommer även att ge en bakgrund till analysen med hjälp av några teorier kring skrivandets betydelse och självttal. Efter det kommer jag att analysera en flödestext med hänvisning dels till Ann Banfields teorier om vad som utmärker inre tal i romantexter dels till vad Lev Vygotskij menar vara utmärkande för egocentriskt tal och tänkande. Jag kommer även att jämföra flödestexterna med en dagstidningstext och en dagbokstext, samt diskutera texttypen utifrån Henrik Rahms (2001) metod för genreindelning.

1.1 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka vilka kännetecknande drag flödesskrivandet, när det syftar till att vara ett kognitionsredskap och inte kommunikationsmedel, har och jämföra dessa med stilen i inre monologer i romaner, neutral dagstidningsprosa och den etablerade dagboksgenren. Skulle flödestexterna kunna sägas utgöra en egen genre? Jag undersöker också vad texttypen har för funktion och vilka kommunikativa, alternativt andra, mål flödesskrivandet kan tänkas ha.

1.2 Disposition

I forskningsöversikten redogörs för tidigare forskning kring egocentriskt tänkande och tal och stildrag för den inre monologen i romantext. Jag kommer även att presentera en modell för genreindelning. Sedan följer avsnittet Metod- och material, där jag presenterar det empiriska material som använts och redogör för hur undersökningen har gått till. I resultatdelen presenteras en analys av stil och innehåll i de utvalda texterna och hur dessa

placeras sig i ett genreperspektiv. Det empiriska materialet jämförs här även med en dagstidningstext samt ställs i relation till genren dagbokstexter. Efter resultatdelen följer en sammanfattning av analysen samt en avslutande diskussion.

2 Forskningsöversikt

Östen Dahl (2007:16) definierar i *Språkets enhet och mångfald* vad som särskiljer skriftspråket från talspråk. Han menar att den viktigaste skillnaden är att det som skrivs ger ett bestående resultat. Han skriver att detta ger följder som bl a. att det kan läsas vid ett senare tillfälle på en annan plats och att man kan fundera, planera och redigera kommunikationen vilket är omöjligt i en talsituation. Man har inte heller tillgång till de direkta reaktionerna då mottagaren inte är närvarande eller eventuellt inte ens känd för avsändaren. Per Linell (1982:233) menar att den skrivna texten måste vara mer explicit än det muntliga meddelandet. Möjligheterna till komplettering av den språkligt kodade informationen är få i ett skriftligt meddelande, till skillnad från talad information där exempelvis gester, mimik, tonfall och betoning förstärker innehållet.

2.1 Språket som kognitionsredskap

I första kapitlet av *Tänkande och språk* (1934:38) skriver Vygotskij att språket i första hand är ett medel för social samvaro, ”Språkets primära funktion är den kommunikativa funktionen.”, men menar att parallellt med denna löper funktionen av tänkande.

Kent Larsson påstår att ”Skrivandet är det förnämsta sätt vi har att gå på upptäcktsfärd”(1995:55). Att använda oss av skrivandets konst ger oss möjlighet att växa som människor, eftersom skrivandet hjälper individen att ordna fragmentariska tankar och erfarenheter menar Larsson och påpekar att skrivandet hjälper människan att se samband.

Walter Ong påstår att skrivandet är ett sätt att avlägsna sig från en så kallad naturlig miljö med hjälp av teknologiska hjälpmedel, så att man kan få distans till ämnet och därmed nå en djupare förståelse (1991:98).

Skrivkonsten förhöjer medvetandet. Att avlägsna sig från en naturlig miljö kan vara välgörande och på många sätt avgörande för ett fullödigt mänskligt liv. För att fullt ut kunna leva och förstå behöver vi inte bara närhet utan också distans. Och mer än någonting annat är det skriften som skapar denna distans. (Ong 1991:99)

Skrivandet är en solipsistisk handling menar Ong (1991:99), d v s den som komponerar texten är ensam med sitt skrivande, både när meddelandet är riktat till andra människor och inte. Det skrivna ordet är isolerat från de mer sammansatta sammanhang som det talade språket uppstår ur. Det innebär att i skrivandet är individen fri att språkligt bearbeta en situation, utan att vara under direkt inflytande av omgivningens reaktioner eller i beroende av dessa.

Skriftspråksspråksituationen påminner om det Lev Vygotskij kallar *egocentriskt tal*, d v s när små barn som en fas i språkutvecklingen talar högt för sig själva. Både skriftspråkets primära fas, skrivandet i sig själv, där ingen definierad mottagare existerar för avsändaren och det egocentriska talet innebär språkligt kodade meddelanden som inte är direkt riktade till andra.

Per Linell skriver att funktionen hos det egocentriska talet är att utveckla ett individcentrerat och privat tänkande samt att verka utvecklande på det sociala planet (1989:96). Genom att barnet tränar sig i att ta olika roller och att se på sig själv ur flera olika perspektiv förstärks förmågan att se på direkta situationer med viss distans (Ong 1991:99).

Vygotskij (1978:27) skriver att det egocentriska talet hos barnet ökar då svårighetsgraden hos den uppgift det står inför höjs. Han menar att det egocentriska talet ska ses som "the transitional form between external and internal speech", den egocentriska talakten är, enligt Vygotskij, barnets sätt att språkligt söka efter en plan för sitt agerande eller för att lösa ett problem det ställts inför. Det egocentriska talet flyttar så småningom in och blir till den vuxnas privata tänkande, så kallat "inre tal", anser Vygotskij, medan Piaget (Linell 1982:94) menar att det minskar och den språkliga färdigheten anpassas till social kommunikationen. Hos vuxna kan man dock se att egocentriskt tal tas i bruk då de utsätts för problem av hög svårighetsgrad. Till exempel aktiveras läpprörelser vid problemlösning av komplicerade matematikuppgifter (Linell 1982:94) och många vuxna talar högt för sig själva i situationer av svåra mentala utmaningar.

En förutsättning för det egocentriska talet är det egocentriska tänkandet vilket Vygotskij behandlar i *Tänkande och språk* (1934). Han menar att Piaget definierar det egocentriska tänkandet som en övergångsform, vilken befinner sig mellan det så kallade autistiska tänkandet och det riktade förnuftiga tänkandet (1934:55). Den autistiska tanken är undermedveten menar Vygotskij, d v s ”de mål som den strävar mot eller de uppgifter som den förelägger sig presenterar sig inte för medvetandet”. Vad som karakteriserar den autistiska tanken är att den inte anpassar sig till en yttre verklighet utan skapar sig en egen drömverklighet. Den strävar inte heller efter att fastställa sanningen utan förblir helt individuell och kan härmed inte uttryckas direkt genom språket utan visar sig främst i bilder (1934:55).

Den första formen av tänkande är social. Ju mer den utvecklas desto mer underordnar den sig erfarenhetens och den rena logikens lagar. Den autistiska tanken är däremot, såsom själva dess benämning visar, individuell och ”underordnar sig en mängd speciella lagar, vilka det inte här är nödvändigt att fastställa”. (Vygotskij 1934:56)

Mellan dessa två ytterligheter av tänkande, socialt och autistiskt, befinner sig alltså mellanformen *det egocentriska tänkandet*. Vygotskij beskriver det vidare som ett tänkande som strävar efter att anpassa sig till verkligheten men som inte i sig, för den sakens skull, är kommunicerbart. Det autistiska tänkandet är en tidig och ursprunglig form av tänkande och logiken i det uppstår förhållandevis sent, det egocentriska tänkandet utgör ett övergående stadium i tänkandets utveckling från autism till logik. Piaget delar upp barnets språk i två stora grupper, som man kan kalla det egocentriska, respektive det socialiserade språket (Vygotskij 1934:71), och enligt Vygotskij har Piaget i sina undersökningar visat att det egocentriska språket minskar i takt med att barnet utvecklas. Redan i tidiga skolåldern menar han att det i det närmaste försvinner. Men Vygotskij ställer sig kritisk till Piaget och hans syn på det egocentriska språket som ”ett svaghetsymptom och ett tecken på omognad hos barnets tänkande” (1943:76), då han inte håller med om att detta språk som kan ses om ett uttryck för ”barnets drömartade tänkande” (1934:76) inte har någon funktion alls i barnets beteende. Han försöker istället visa hur det egocentriska talet är en aktiv del i barnets utveckling och hur det egocentriska språket bär expressiva funktioner, problemlösande funktioner samt funktionen att utlösa spänningar.

Han beskriver hur ett äldre barn, vilket inte längre talade högt för sig självt så som förskolebarnen i samma undersökning gjorde då de utsattes för problem, betraktade noga,

tänkte efter och fann sedan en utväg. Att det tänkande som användes kan antas vara av den typ som kallas egocentriskt förklarar Vygotskij enligt följande:

På frågan om vad det tänkte på gav det alltid svar som i hög grad påminde om förskolebarnets sätt att tänka högt. Vi antar sålunda att samma operation som hos förskolebarnet sker genom att tänka högt, redan hos skolbarnet sker genom en inre ljudlös monolog. (1934:79)

Det egocentriska språkets intellektuella funktion är inte en återspeglning av egocentricitet hos barnet, vilket Piaget anser, utan blir ett verktyg för realistiskt tänkande hos barnet, skriver Vygotskij (1934:83). De båda språkpsykologerna är överens om att det sociala språket är det första språket och att det inre språket uppstår avspjälkat från detta (1934:87). Barnet talar med sig själv genom att tillämpa de beteendeformer som tidigare var sociala.

När vi talar högt för oss själva, i så kallat ”self-talk”, använder vi antingen första person singular eller andra person singular beroende på innehållet i det som förmedlas (Holmberg 2010:60). Talar vi om ett inre tillstånd används ”jag” uteslutande, men angående planerade eller utförda handlingar kan ”du” användas. Ibland förekommer båda formerna i en och samma mening t ex: ”I know you can do it!” (2010:57).

I have proposed here that a characteristic of normal self-talk is a distinction between a thinking self (always adressed I) and a mindless self (which can be adressed as you). (Holmberg 2010:63)

Det privata tänkandet kan tänkas vara strukturerat på ett vis som liknar socialt tal, där subjektet ”jag” förhåller sig till andra aktörer vars inre tankar och upplevelser den ej delar eller har tillgång till.

För att återgå till Vygotskij och det egocentriska språket, ser schemat för utvecklingen ut: socialt språk – egocentriskt språk – inre språk (1934:87). Det egocentriska språket är alltså är en övergångsfas mellan yttre språk och inre.

Vygotskij påpekar att det egocentriska språket används av såväl vuxna som barn (1934:82). Den vuxna använder enligt honom en större mängd egocentriskt språk än barnet, med den gemensamma funktionen att: ”båda delarna är ett språk för mig själv, som skiljer sig från det sociala språket” (1934:82).

2.2 Inre monolog i litterära texter

Ann Banfield har, i *Unspeakable sentences* (1982), definierat några av de drag som är utmärkande för representation av tal och tanke i romantexter. Hon har studerat fenomenet i klassiska litterära verk som Virginia Woolfs *Mrs Dalloway* och Gustave Flauberts *Madame Bovary*. Jag kommer här behandla de stildrag som är knutna till representation av inre tankar, eller inre monolog, och korfattat beskriva dessa.

Inre monologer i romantexter är *inte inbäddade* (Banfield 1982:71), det vill säga de tankar som ges uttryck för föregås inte av anföringsmarkörer. I representation av inre monolog återfinns ofta *utrop* och perspektivet kan skifta, både subjektiva och kollektiva åsikter kan förmedlas. De inre monologerna innehåller även *upprepnings* och *tvekan* samt *ofullbordade meningar*. (1982:75)

2.4 Genrebegreppet

För både språkvetenskaplig och litteraturvetenskaplig genreforskning är den ryske litteraturteoretikern Mikhail Bakhtins begrepp talgenrer en viktig inspirationskälla (Rahm, 2001:62). De primära talgenrerna består av muntlig dialog i vardagliga sammanhang och de sekundära talgenrerna innefattar i princip alla övriga textsammanhang t ex tidningstexter, vetenskapliga verk och romaner. De primära talgenrerna anses ligga till grund för de sekundära då dessa ”suger upp och bearbetar olika primära genrer som utvecklats i direkt talkommunikation” (2001:62). De transformeras och får en särskild karaktär där de förlorar den direkta förbindelsen med den reella verkligheten. Yttrandet som hämtats ifrån samtalets uppbyggnad, blir ett viktigt begrepp i även en skriftlig text (2001:63). Rahm menar att yttrandet alltid begränsas av ett talsubjekt och kännetecknas av att det har finalitet, dvs att ”något som gör att det är möjligt att svara på yttrandet, d v s att yttrandet utgör en helhet”(2001:63). Samspelet mellan de primära och de sekundära talgenrerna består i att de senare bygger på de förra.

En utgångspunkt inom genreforskning (2001:68) är att en text är uppbyggd av tre funktioner, nämligen den *ideationella*, den *interpersonella* och den *textuella* funktionen. Samtidigt som den nyretoriska genreforskningen menar att ”genrer måste definieras utifrån de kommunikativa handlingar de används till, inte utifrån innehåll eller struktur.”

(2001:69-70). Härvid läggs alltså tyngdpunkten för genreindelning vid den interpersonella funktionen.

Rahm (2001) har mot en bakgrund av aktuell genreforskning inom språk- och litteraturvetenskap utarbetat en metod för genreindelning där han utgår från sex olika kriterier, vilka jag nedan kortfattat kommer att beskriva i sex numrerade led, hämtade från Rahm (2001:88–94).

1. Genrer är konventioner för meningsskapande och ett resultat av normetablering, i regel normkonstituering (Rahm 2001:88).

Genre är en konventionalisering av en retorisk handling, ett återkommande mönster för en viss språkhandling. Ett antagande Rahm gör är att en viss grupp texter ses som en genre när dessa texter har uppnått en viss grad av konventionalisering och mönsterlikhet. Han menar även att en förutsättning för genreformering är att antalet texter är tillräckligt och att de uppnått en viss status.

2. Det är en gemensam uppsättning kommunikativa mål som gör att en samling kommunikativa händelser blir en genre (Rahm 2001:88).

Syftet hos en text är viktigare än formen, även om formen också är viktig menar Rahm. Om en text fyller vissa kriterier rörande form finns tendenser till att syftet uppfattas enligt den förväntade genren istället för enligt innehållet (2001:89). Men en representant för en viss genre kan uppfattas mer eller mindre prototypisk. Rahm hänvisar till ett experiment inom kognitiv psykologi där försökspersoner snabbare identifierade en rödhake som fågel än en struts.

3. Paratexter kan vara en viktig informationskälla för att nå fram till rimliga genrebeteckningar (Rahm 2001:90).

Rahms metod utgår ifrån tidningstexter där illustrationer, layout, rubriker, typsnitt o s v kan vara en viktig källa till härledning av genrebeteckning.

4. Genretillhörighet kan avläsas i vissa begränsningar i innehåll, sammanhang och form (Rahm 2001:92).

I exemplet tidningstexter är det tydligt att placeringen av texten kan vara avgörande för bedömning av dess tillhörighet. Här är det sammanhanget som bestämmer hur den ska indelas i en viss genre. I andra fall är det en specifik form som bestämmer tillhörigheten, t ex ett kalendarium måste ordnas enligt en viss form. Den innehållsliga sidan av en text kan även vara avgörande då en artikel som förekommer på sportsidorna i en tidning måste handla om just sport för att kunna klassas som en sportartikel.

5. Genrers textuella spännvidd varierar mellan en homogen pol och en heterogen pol, både textinternt och genreinternt (Rahm 2001:92).

”Ju färre genrer en viss diskursgemenskap har, desto större textuell spännvidd måste accepteras inom genrererna” (2001:93), skriver Rahm. Det är inte möjligt att uppnå homogenitet både inom en viss genre och inom dess texter. Men för att texten ska accepteras att tillhöra en viss genre är en viss homogenitet textinternt nödvändigt. Texterna i en genre kan inte heller vara helt heterogena varken inom genren eller inom dess texter. Total variation av texternas längd, syfte, form, stil, tema, o s v skulle innebära att genren upphörde att vara en genre.

6. Genrer är mötesplatser för texter och yttranden (Rahm 2001:94).

Rahm återkommer till Bakhtins primära respektive sekundära talgenrer, där alla typer av textgenrer består av vad han benämner yttranden och bygger på någon primär talgenre, alltså yttranden i ett vardagssamtal. För att ett yttrande ska uppnå textstatus behövs att det ses tillhöra en viss genre. Detta förutsätter att texten ”ansluter sig till den textnorm som avgör om textkandidaten kan kvalificera sig som text i ett visst sammanhang.”

I detta kriterium för textgenreindelning behandlar Rahm texters, enligt honom, ofrånkomliga intertextualitet. Han menar att samspelet mellan olika texter kan vara antingen textsamspel eller normsamspel. De förra innebär att det i texten citeras direkt ur en annan text, medan det senare betyder att textnormen för en viss genre gör avtryck i en annan.

3 Metod och material

I detta avsnitt presenteras det empiriska materialet. Här beskrivs även hur jag använt ovan nämnda teorier för att analysera texterna och deras egenskaper i hänsyn till genreindelning.

3.2 Materialet

De texter jag valt att analysera i undersökningen är utdrag ur privata skrivböcker som författarna använder för att teckna ned tankar, idéer och förnimmelser, reda ut och medvetandegöra aktuella problem och teman. De använder flödesskrivandet både för att beskriva problem, formulera konkreta idéer för sig själva och för att skriva skönlitterärt. Texterna är på en A4-sida vardera och behandlar olika teman. Jag har beskrivit mitt syfte med undersökningen och bett att få ta del av flödestexter som de redan har skrivit. Texterna är alltså inte skrivna i syfte att delta i någon undersökningen. För att kunna använda de båda texterna i uppsatsen har jag fingerat namnen, både på skribenter och eventuella personer som namnges.

Informanterna är vana skribenter. Den första, jag kallar henne för Anna i undersökningen, är musiker och låttextförfattare, och informant 2, Sara, är student på en skrivarskola. Båda två hittar ibland fragment att bygga vidare på i sina flödestexter. Dessa tar de då ur sitt sammanhang och redigerar för att utvidga till en konstnärlig produkt. De texter jag har fått att analysera är helt oredigerade och skrivna i ett flöde, utan annat syfte än att själva skrivandet tjänar som kognitionsverktyg.

3.2 Analys

För att undersöka flödestexterna analyserar jag dem och jämför med Banfields kriterier för vad som utmärker stilen i inre monologer i romaner. För att kunna bedöma om flödestexterna är en texttyp som skiljer sig från neutral prosa, jämför jag sedan dessa med en text ur en dagstidning. I syftet att undersöka texternas genre används Rahms kriterier för genreindelning. Dessa utgår både ifrån kontextuella aspekter och det innehållsliga i texten. Vygotskijs teorier om egocentriskt språk används för att beskriva texternas möjliga

sammanhang och syften. Jag jämför även flödestexterna med en närliggande genre, dagbokstexten.

4 Resultat

Jag börjar avsnittet med att presentera några övergripande stildrag och en analys av flödestexternas tematik och innehåll. Därefter följer en fördjupad inblick som utgår från Banfields teori om representation av inre tankar i romantexten.

4.1 Lyriskt inre tal

I ett försök att definiera flödestextens genre, kan sägas att helhetsintrycket av texterna är att de snarare är lyriska än episka. I en episk text relateras en rad någotsånär sammanhängande händelser (Elleström 1999:18). I Annas text finns inga direkta händelser och inte heller någon narrativ struktur, istället utmärks den av jagtilltal och inre dialog. Lyriken är i första hand inte berättande.

Annas text är rytmisk, vilket ger den musikaliska kvaliteter. Korta meningsfragment, varvat med längre stycken exempelvis i inledningen skapar en inledande rytm som sedan avbryts och övergår i en annan: *Brusande. stilla. Dras ut ur alla tankar. Sakta, dras ut och över i nästa dimension.* har en jämn puls med två ord som är tryckstarka på första stavelsen, följt av en längre fras som skulle kunna läsas eller sjungas över fyra slag. Detta återkommer två gånger varefter rytmen bryts och övergår i *Fråga: I vilken dimension bor jag?* (rad 19), där endast ett ord, tryckstarkt i första stavelsen följs av en längre fras.

Saras text innehåller även den en viss rytm. Genom att dela upp en utsaga i meningsfragment skapas en pulsartad rytmik i *Så. JÄVLA. GLAD.* på rad 6. Här används även det grafiska uttrycket för att skapa en stegring i dynamik, då det första ordet i sekvensen skrivs med stor bokstav - gemen och de följande i versaler.

Bildspråket är ett framträdande drag i lyriken. Anna använder sig av metaforer och liknelser: *Som att vara på en flygplats, Bagarinnan funderar på ett nytt gammalt recept och trädarnas gömställe.* De två senare måste tolkas metaforiskt då de avviker från den

direkta situationen starkt och symboliserar en inre upplevelse eller handling. Trädbarnens gömställe kan tänkas vara den plats där jaget befinner sig när hon "försvinner" vilket jag tolkar som att sjunka in i en egen mental värld. Sara använder sig inte lika mycket av bildspråk, utan innehållet i texten lockar till bokstavlig läsning, utom möjligen i *jag behöver en jävla anthem* på rad 7 i andra stycket.

Ett tredje drag som förknippas med lyrik är att den ofta är koncentrerad till sin form "att säga så mycket som möjligt med så få ord som möjligt" (Elleström 1999:18). Kanske är det här Annas flödestext skiljer sig som mest från det vi traditionellt benämner lyrik. Hon tenderar tvärtom att säga samma sak flera gånger och meningarna känns ofta trevande, som om de sökte efter det som vill sägas, t ex: *När man är i det vet man det.*, på rad 9 som är varken bildrik eller särskilt informationsrik i sin karaktär. Eftersom texten är skriven i ett flöde, utan syfte att publiceras eller te sig begriplig för andra, är det inte förvånade att stilen är luftig snarare än tät. Den poesi vi vanligtvis läser, eller den låttext Anna skulle kunnat skriva med utgångspunkt i flödestexten skulle antagligen vara nedkortad och mer stringent. Men textparterna som är mer "innehållslösa" fyller samtidigt en stilistisk funktion i denna text. De får stilen att vara talspråklig, vilket förstärks av frågor och utrop som *Var är jag?* och *Jävla avbrytare!*

Saras text är tydligare i detta avseende och fylld av konkret information, t ex *Började på ölhallen med Nadja kl 3.* på rad 2. Men de informationstäta meningarna varvas med mer abstrakta fragment, där jaget tycks skriva medan hon tänker på vad hon ska skriva. Det Vygotskij beskriver som en inre ljudlös monolog, vilken redan skolbarnet lärt sig använda i stället för det högljudda egocentriska tal förskolebarnet använder sig av (jfr avsnitt 2.1), pågår här i själva skrivandet. Ett exempel är *Vet inte vad jag ska skriva. Vet att jag kommer garva åt detta imorn.* på rad 4-5, där Sara söker efter en fortsättning samtidigt som hon skapar distans till ämnet. Denna typ av metatext förekommer på flera ställen i hennes text. Redan inledningen *Det verkar som om jag bara skriver i den här när jag är full ...* gör författarens konkreta skrivsituation närvarande och skapar ett tydligt avstånd till fiktivt skrivande.

4.2 Framställningsform, perspektiv och tematik

Ett text-jag finns med i båda texterna och inga tydliga perspektivbyten sker. Det som sägs antas vara jagets tankar och även hennes perception i ögonblicket det skrivs. Anna växlar mellan att beskriva förnimmelser och omgivning och att utveckla en tanke, vilken ofta börjar med eller följs av ett utrop, t ex *Det har försvunnit!* eller *Jävla avbrytare!* På ett övergripande plan verkar hennes flödestext kretsa kring frågan som annonseras med en tydlig markering redan på andra raden: *Fråga: I vilken dimension bor jag?* Det huvudsakliga temat kan ses vara existentiellt. Det första stycket verkar handla om att definiera ”mellanläget”, där jaget säger sig befinna sig, ett mentalt tillstånd som hon försöker beskriva i bildspråk, *som att vara på en flygplats*, och i mer konkreta påståenden som *I mellanlandet vet man inte riktigt om man trivs eller vantrivs*. Mot slutet av texten ”återkommer” hon till den miljö där hon befinner sig rent fysiskt och beskriver rumsliga detaljer som: *Rutiga gamla exflickvänners täcke* och *Den vanliga vyn genom sovrumsfönstret*. (Den förra bär även en oväntad bildlig innebörd: Är det exflickvännerna eller täcket som är rutigt?)

Annas text innehåller alltså inte någon klassisk narrativ struktur men väl en retorisk. En fråga ställs av jaget i början, hon riktar denna till sig själv och söker texten igenom att svara sig själv. Detta gör att den tydligt uppfattas som en inre monolog eller kanske till och med dialog. Men det är inte ett samtal mellan två inre röster vi får ta del av, utan snarare flera olika synvinklar sett utifrån samma jag. I slutet av andra stycket dyker ett text-du upp: ”avbrytaren”, men jaget inser genast att det är hon själv som har även den rollen i raden som följer: *Du är ju jag! Jag är avbrytaren*. Banfield menar att i en inre monolog saknas ofta berättarröst och att ett pluralt jag kan representera flera olika perspektiv, eller till och med ett kollektivt medvetande eller klassmedvetande (1982:96).

Sara använder sig även hon av fenomenet att jaget tilltalar ”du”. Enligt Holmberg (2010) är det vanligt i så kallat ”self-talk”, att subjektet tilltalar en del av sig själv, ett ”mindless self”, genom att använda andra person singular (jfr avsnitt 2.1). Sara skriver utifrån ett tydligt jag genom hela texten, men i slutet, när hon går över till att ge sig själv råd tilltalar hon sig själv som du: *Du är vuxen, du behöver inte göra något som du inte tycker e kul ...* Här märks att hon använder sig av ett mångfacetterat berättar-jag, som kan representera olika perspektiv, dels den oförståndiga som utropar *Happy times!*, dels det

förmanande förnuftet. På rad 4 tilltalar Sara skrivboken, som verkar vara en tidigare anförtrödd, i andra person: *Vill plocka you know who.*

Annas flödestext stämmer också väl in på Banfields beskrivning av perspektivbyten i inre monolog, men även den känns centrerad kring jaget självt som i sig är uppdelat i flera delpersonligheter och inte uttryck för något större kollektiv. Det första stycket skulle kunna ses som uttryck för en större och mer allmän tankeströmning eller diskurs, men detaljerna i de rumsliga gestaltningarna som följer gör att läsaren bekantar sig med ett fysiskt jag som befinner sig i sitt sovrum, och därmed uppfattas vara en specifik person och inte flera eller ett abstrakt medvetande.

Ingen av flödestexterna kan ses som episka i framställandet, även om de båda innehåller vissa episka drag. I Annas text finns en bakomliggande berättelse som ramar in innehållet: En person befinner sig på en plats hon inte förstår, ”mellanläget” det är både en skrämmande och njutbar upplevelse och hon försöker att stanna kvar, men återvänder efter en stund till nuet och den bekanta verkligheten. Sara har skrivit i två stycken, där det ena utspelar sig på väg till en fest, och det andra är skrivet i, så att säga, eftertankens kranka blekhet.

4.3 Inre monolog

I de utvalda flödestexterna finns många tecken som tyder på att det är en representation av en inre monolog. Ett text-jag resonerar med sig självt och efter en stund dyker ett text-du upp, men det visar sig i båda texterna vara en del av text-jaget självt. Jaget i Annas text har en rumslig situation, vilken hon beskriver mot slutet, men huvuddelen av texten består av retoriska repliker och påståenden, som utdrag ur en pågående diskurs. I Saras text förstås att hon befinner sig på en busshållplats, men huvuddelen av texten återspeglar inre tankar och känslor.

Jag ska här jämföra texterna med de stildrag Banfield menar vara utmärkande för representation av tal och tanke i romaner. Hon hämtar exempel ur kända klassiska verk, och även om Annas och Saras texter befinner sig långt ifrån en klassisk romanprosa rent stilistiskt finns det många gemensamma nämnare vad gäller just representationen av den inre monolog text-jaget för.

4.3.1 Icke-inbäddade repliker

Inre monolog är inte inbäddad, enligt Banfield (1982:71). Flödestexterna innehåller ingen anföring, det vill säga repliker vilka annonseras med hjälp av eller efterföljs av anföringsmarkörer som ” jag frågar mig:”, ”tyckte jag” osv. Men texterna är rika på jagtilltal, utrop och andra yttranden som tillskrivs jaget i texten. Utmärkande för repliker i en romantext är att de följer samma grammatiska regler som yttranden i autentiska samtal (Christensen 2008:19). Den första Annas text markeras: *Fråga: I vilken dimension bor jag?* och förgås av en beskrivning där någon (satsen är subjektlös) dras ut i en annan dimension. Övriga utrop och frågesatser är helt utan markör, ingen anvisning om vem som säger eller tänker finns för läsaren, vilket inte är förvånande eftersom texten är avsedd att läsas endast av författaren själv. Det är ändå lätt att som läsare inbegripas i att jaget är den som yttrar sig. Eftersom det pronomen som används nästan genomgående är första person singular, förstår man att texten kretsar kring en person som uttrycker sina egna tankar.

De inledande meningarna i Annas text *Brusande. Stilla. Dras ut ur alla tankar* osv, som gestaltar ett tillstånd lämnar stort tolkningsutrymme, men jaget inträder redan på tredje raden och introducerar därmed första personspektivet. Saras jag befasts redan i första meningen. De icke-inbäddade påståendena tolkas därför som tillhörande jaget i texten.

4.3.2 Utrop

Att inre monologer innehåller utrop är en annan aspekt Banfield tar upp (1982:73). I de exempel hon tar upp finns både utrop med anföringsmarkörer, verblösa utrop och utropande meningar. Anna använder sig av de två senare. Verblösa utrop återfinns på flera ställen i texten. Fraser som signalerar känslouttryck: *Haha, simsalabim fantastiskt!*, ett-ordsyttranden som meddelar jagets upplevelse: *Trevligt. Spännande ...* och konstateranden: *Still there.* och *Nu är jag här igen.*

Utropande meningar, eller ”exclamatory sentences” är inte lika lätta att hitta hos Anna. Men stilmässigt känns stora delar av texten utropande, som om jaget deklarerar det upplevda snarare än försöker förklara det för en läsare. Både de ovan nämnda utropen och de många replikerna i form av frågor bidrar till intrycket av att sinnesförnimmelserna och tankarna kommer till författaren i ögonblicket. I det tredje stycket bryts den utropande stilen och en scen gestaltas. Jaget beskriver ett besök på ett café, där det blir avbrutet av

någon och avslutar med att återgå till det utropande tilltalet: *Jävla avbrytare!* Här finns en simultanitet mellan berättande av något som skett i det förflutna (och som kan sakna första person) och representationen av medvetandets nu, något som Banfield (1982:108) nämner gällande tidperspektiv i inre monolog. Anna berättar i tredje stycket om vad som (ofta) händer när *man* går på café, och låter sedan scenen övergå i ett utrop, *Jävla avbrytare!* (rad 17)

Sara använder också verblösa utrop och utropande meningar. Som jag nämner ovan (avsnitt 4.3.1) är hennes text rik på repliker och större delen av dessa har en utropande karaktär. De verblösa utropen är nio stycken, ofta korta känslouttryck som *Happy times!* (rad 1) eller *Extremt jävla cepesegt!* (rad 7) med utropstecken efter. Också av de påståenden som innehåller verb kan flera betecknas som utrop, först och främst de som följs av utropstecken, t ex *Jag älskar Nads!* (rad 3) och *Tänker köra fan, köra!* (rad 6). Det första stycket i Saras text är på grund av tematiken, en uppsluppen person på väg till en fest, rik på sådana utrop. Det andra stycket innehåller inga utropstecken. Den är mer eftertänksam och dämpad. Här är utropen markerade med en ny rad och består av påståenden där författaren riktar sig till sig själv, först genom att skriva i första person *Jag behöver kunna säga ifrån.* (rad 8) och sedan uppmana sig själv i andra person *Sluta försöka passa in ... Du är vuxen nu.* (rad 14).

4.3.3 Upprepning och tvekan

Att de två flödestexterna skiljer sig från typiskt lyriska texter genom att de saknar egenskapen att ”säga så mycket som möjligt med så få ord som möjligt” (Elleström 1999:18) har jag redan nämnt. Liksom de inre monologerna i romantexterna som Ann Banfield har undersökt, innehåller flödestexterna rikligt med upprepning och tvekan, vilket gör dem mindre koncentrerade. Även om tema och stil på flera punkter påminner om poesins särdrag (rytm, bildspråk, frånvarande epik), är texterna svåra att placera i kategorin lyrik. Den resonerande och självreflekterande stilen är visserligen förekommande i poesin, så även talspråkighet. Sonja Åkesson bland många andra poeter har använt sig av vardaglig talspråkighet i sin poesi, men hennes dikter ger ändå intrycket av att vara mer förtätade. Hon använder i dikten *Sundre 2* (se blockcitats nedan) samma resonerande stil som Anna, men de många meningarna fattiga på innehållsord som förekommer hos Anna, är sällsynta hos Åkesson.

Hur behåller man ungdomen nu för tiden?
Hur fångar man jäntornas leklystna armar?
Hör, trastarna invaderar redan hallonlandet
Kaninerna huserar hemtama i rabatterna! (Åkesson 1994:51)

Särskilt i de två senare raderna följer tätt med bildspråkliga uttryck som avlöser varandra. Jämförelsevis har Annas text lägre andel innehållsord:

Då vet man ju vart man bor men inte hur det känns i det nya landet och inte heller i det gamla. Det har försvunnit?

Bara alla tankar kring dessa två platser - här och där - generar nya känslor.

När man är i det vet man det.

När man är utanför också. I båda situationerna kan man trivas eller vantrivas.

I mellanlandet vet man inte riktigt om man trivs eller vantrivs.

I citatet följer sex meningar som innehåller genomgående abstrakta substantiv och opersonligt pronomen: *man*. De substantiv som förekommer är abstrakta (Om *landet* är ett abstrakt begrepp kan givetvis diskuteras, men i den här kontexten finns ingen konkret referent att knyta till substantivet.). I Åkessons strof ryms sex konkreta substantiv på fyra rader. Den glesa förekomsten av innehållsord kan vara anledningen till att dessa flödestexter upplevs som lågkoncentrerade och därmed svåra att placera in i genren lyrik. Men det är inte enbart de textuella egenskaperna som gör att flödestexterna kan sägas skilja sig från lyrikgenren, utan även de kommunikativa syften som föreligger (Rahm 2001:69-70).

För att återgå till Banfields analysmodell är det flera olika sorters upprepningar inbäddade texterna på både mikro- och makronivå. De tvekande dragen märks inte rent språkligt i Annas text, men däremot i den tematiska analysen av hennes text. Jaget tvekar kring svaret på sin fråga *Vart är jag?*, vilket ger upphov till det tankeflöde som beskrivs. Hon upprepar sitt själstillstånd på många olika vis och angriper problemet upprepade gånger med olika infallsvinklar. Först i en beskrivning av ”mellanläget”, ett mentalt tillstånd utan tid och rum, för att sedan gestalta det temporala *nu* och slutligen det spatiala *sovrummet*. Avslutningsvis berättar hon även var hon varit (det mentala tillståndet), nämligen i *trädbarnens gömställe*. Det autistiska tänkandet utmärks av att det liknar ett drömtillstånd (Vygotskij 1934:55) vilket skiljer sig från den yttre verkligheten. Anna

beskriver ett tänkande som liknar det autistiska, då det är svårt att vara säker på vad hon menar med sin text. Ändå tycks hon röra sig mellan ett mer konkret beskrivande av omgivningen och ett språk där ”bilder målas upp” (Vygotskij 1934:55). Detta gör att beskrivningen för egocentriskt språk ligger nära tillhands i ett försök att förklara vad hennes skrivande handlar om. Vygotskij benämner det egocentriska språket som en övergångsfas mellan det autistiska och det sociala tänkandet (1934:87).

På en mikronivå jobbar Anna med upprepningar i form av på varandra följande fraser som båda uttrycker samma tanke: *Du är ju jag! Jag är avbrytaren.*(rad 18), men även direkta upprepningar av ord för en rytmisk effekt, vilket även gestaltar ett tillstånd av upprepning, monotoni: *Tall, tall, björk, björk* (rad 28) samt lexikala upprepningar med viss variation: *stor väg, promenadväg* (rad 29).

I inledningen till texten kommer en upprepning i form av meningar som består av endast ett ensamt adjektiv: *Brusande. Stilla.* Efter detta kommer en fras som upprepas i nästa mening med viss modifikation: *Dras ur alla tankar. Sakta, dras ur och över i en annan dimension.*

I Saras text är upprepningarna dels tematiska, dels lexikala: *Jävligt kul* (rad 2), *Vill ha kul* (rad 6) och *Hoppas det blir kul i kväll* (rad 8) Dessa fraser beskriver sinnestillståndet hos jaget, men hela första stycket verkar röra sig kring detta tema och, liksom Anna, angriper Sara problematiken om och om igen ur olika eller samma synvinklar. Denna egenskap gör att hennes stil frångår den lyriska, koncentrerade och snarare tyder på att det rör sig om inre monolog. Det egocentriska tänkandet är enligt Vygotskij (1932:87) ”ett språk för mig själv, som skiljer sig det sociala språket” men som ändå utgör en övergångsfas från det autistiska tänkandet till kommunikativt språk. I Annas text finns en riktning inåt, mot jaget, samtidigt som detta leder till sociala ställningstaganden: *Jag måste lära mig att säga ifrån.* Hon söker möjligen efter en plan att agera utifrån i det sociala genom sitt ”egocentriska skrivande”.

Den lexikala upprepningen består ytterligare i att Anna använder samma ord eller uttryck flera gånger efter varandra. Hon verkar inte angelägen om att variera sig utan, använder t ex ordet *jävlar* 10 gånger i texten. En annan sorts upprepning Saras text innehåller är syntaktisk. Hon staplar meningar med rak ordföljd, som inleds med första person singular, t ex i andra stycket rad 7 och 8 där även det finita verbet upprepas: *Jag behöver en jävla anthem. Jag behöver kunna säga ifrån.*

4.3.4 Ofullständiga meningar

Ett sista språkdrag som Banfield nämner i samband med inre monolog är ofullständiga meningar. Hon menar att acceptansen för denna företeelse är stor och de klassiska engelska romaner hon refererar till innehåller många exempel. Annas flödestext innehåller, som tidigare nämnts, bland annat ofullständiga meningar och utrop. Men även flera andra syntaktiska drag som avviker från standardspråket finns att hitta.

Redan i första meningen kommer en ettordsmakrosyntagm: *Brusande*. Hon låter ett ensamt adjektiv åtföljas av ytterligare ett: *Stilla*. Detta återkommer i slutet av texten: *Trevligt*. på rad 23 och det avslutande *Spännande...* på rad 30. På grund av flödestextens karaktär är det tydligt att subjektet är *jag* om inget annat anges. När andra person singular dyker upp är Anna noga med att förtydliga vad inslaget handlar om: *Du är ju jag!* Senare dyker en tredje aktör upp: *Bagarinnan* (rad 25). Även hon kan antas vara en del av huvudpersonen (jfr avsnitt 4.2, Banfield). Jaget vet vad hon tänker på och verkar sympatisera med henne: *Hon tänker på det där scanningsystemet. Stackarn, hon har nog fastnat där, tror jag måste hjälpa henne snart*. Ett tolkningsförslag är att scanningssystemet är ett uttryck för besvärliga tankar, och att jaget vill hjälpa henne (sig själv) att komma ur de snåriga resonemangen. *Tänk inte något mer nu*. deklarerar Anna på rad 23 och låter liksom Sara (jfr avsnitt 4.2) jaget uppmana sig självt utifrån ett mer förnuftigt perspektiv.

Växlingen till andra person innebär inte några problem för läsförståelsen, trots att flera meningar saknar subjekt. På andra raden följer en subjektlös mening: *Dras ur alla tankar*. och slutet återfinns *Still there*. (rad 27) och längre ned: *Kravlar ur trädarnas gömställe* (rad 30). Det är ändå klart vem subjektet är. I första fallet eftersom meningen föregås av en rumslig orientering *Den vanliga vyn från sovrumsfönstret*. I andra fallet följer meningen på en innehållsligt och syntaktiskt snarlik konstruktion med ett *jag* i subjektsposition: *Jag tar mig tillbaka*. (rad 29). I flera typer av informella texter är det vanligt med utelämnande av subjekt i fundamentalsposition. Det utelämnade subjektet hänvisar här oftast till talaren (Sigurdsson 2011:7-8).

En annan form av ofullständiga meningsfragment som förekommer är fristående nominalfraser utan predikat. *Den vanliga vyn från sovrumsfönstret*. Och *Tall, tall, björk, björk, tegelkyrka, stor väg, promenadväg*. I Saras text saknas denna typ av

meningsfragment, men hennes text innehåller dock flera andra typer av ofullständiga meningar.

Den vanligaste formen är den subjektlösa satsen, där skribenten uteslutit ett underförstått ”jag”, t ex *Får se hur det blir ikväll. Vill plocka you know who.* på rad 3-4. I andra stycket utelämnar hon predikatet och låter en predikatsfyllnad med attribut utgöra hela meningsfragmentet *Aldrig huvudperson.* (rad 3) På rad 6 i första stycket använder Sara ettordsmakrosyntagmer (och versaler) för att markera och accentuera det som sägs: *Så. JÄVLA. BRA.* Det första stycket innehåller både fler utrop och fler ofullständiga meningar än det andra. Delvis de subjektlösa satserna men också lösryckta känslouttryck som *Haha full.* (rad 7)

Tidigt i Annas text finns även bisatser, eller bisats plus negation, som bildar egna meningar: *Inte när jag är emellan. Som att vara på en flygplats eller som att mellanlanda.*

4.3.5 Sammanfattning

Banfields modell visade sig vara användbar vid analysen av flödestexterna. Repliker, frågesatser och utrop är inte inbäddade i texten med hjälp av markörer eller andra komplement, jaget förefaller underförstått vara avsändare till de tankar som förmedlas. Rikligt med utrop förekommer. Texten innehåller formmässiga upprepningar både på mikro- och makroplan. De ofullständiga meningarna är många, och flera olika typer av meningsfragment och avbruten syntax förekommer i både Annas och Saras texter.

4.4 Jämförelse med tidningstext

Tidningstexten (Bilaga 3) jag valt att jämföra, ett utdrag ur ”Utan hemligheter är man ingen” av Ann Heberlein, har lixvärdet 40 och motsvarar således ”medelsvår normal tidningstext” i hänseende av meningslängd och andel svåra ord. Båda flödestexterna har ett lix-värde på 24, det vill säga ”mycket lättläst, barnböcker”. I detta avsnitt kommer jag att undersöka hur tidningstexten förhåller sig till Banfields fem kriterier för stilen i inre monolog i romaner, vilka flödestexterna analyserats utifrån i 4.3.

Självttal verkar i första läsningen existera i Heberleins text. På rad 7 frågar hon *Vad finns mer att berätta?* på rad 10 *Är påståendet, precis som hos Kirkegaard, ett sätt att finna tröst när misstanken om att alltför mycket som borde varit dolt yppats?* och på rad 13

resonerar hon *Kanske försökte han skydda sig själv ...* Men i andra stycket bäddar hon in de ovanstående replikerna med hjälp av det tillbakasyftande *Det tänkte jag på när ...* Heberlein bäddar även in utomståendes yttranden med hjälp av anföringsmarkörer: *I mina texter kommer ni aldrig att finna någon som helst information (det tröstar mig) om vad som verkligen fyllde mitt liv ...” skriver Kirkegaard i sin dagbok.*

I Heberleins text återfinns inte några utrop, utom möjligen i ovan nämnda frågesatser. Upprepning och tvekan förekommer inte, även om Heberlein till synes återger ett resonerande. Därom vittnar frågesatserna och självtilltalet i första stycket. Hon låter varje tanke leda vidare till en annan, mer utvecklad, och hon upprepar sig inte varken lexikalt eller syntaktiskt så att det blir medvetet stilistiskt utmärkande.

Andelen meningsfragment är få. Alla meningar innehåller både subjekt och predikat förutom på rad 24 där en mening som består av två bisatser: *Som om självutlämnandet vore en strategi, som om man är beredd att offra sig själv för pengar och berömmelse.*

Sammanfattningsvis kan sägas att tidningstexten, trots att den innehåller monolog, inte liknar den inre monologen i romantext som Banfield beskriver eller de analyserade flödestexterna ur detta hänseende.

4.5 Dagbokstexter

Då flödestexten i många avseenden liknar dagbokstexten följer i detta avsnitt en jämförelse mellan dessa två texttyper. I jämförelsen hänvisas till forskning om dagbokstexter och ett utdrag ur Lars Noréns *En dramatikers dagbok* (lixvärde 23) används som exempel.

Christina Sjöblad (1997:72) menar att grundkriteriet på en dagbok är att anteckningarna är daterade och följer i kronologisk ordning. Den tjänar både som historiskt dokument för eftervärlden och som ett sätt att minnas och bringa ordning för den som skriver. Det förra förutsätter givetvis att anteckningarna bevaras och görs tillgängliga för offentligheten. I det senare liknar syftet det för flödestexterna, men då flödestexterna inte uppfyller grundkriteriet, att vara daterade och i kronologisk ordning faller de ur genrebeskrivningen. Sjöblad (1997:72) nämner att dagboksanteckningarna inte sällan är rumsbestämda och följer skribenten på de resor i tid och rum som företas. Både Annas och Saras dagbokstexter har inslag av rumslighet. Anna uttrycker att hon befinner sig i sovrummet (rad 27) och Sara avslöjar indirekt att hon befinner sig på en busshållplats (rad 8). Någon datering eller information som gör att man kan knyta texterna till en viss tidpunkt

förekommer däremot inte. Noréns dagbokstexter behandlar dagsaktuella händelser och anger tid och plats för dessa, t ex: *Gick ned till Sveavägen.* (rad 6) eller *Vaknade halv 9. Lyssnade på radio till 11.*(rad 15).

I en dagbok kan tilltalet riktas till Gud eller någon anhörig, behovet av att tala med någon är centralt (Sjöblad 1997:36). Sjöblad skriver att 1700-talets dagboksförfattare tar med sig bönen tilltal in i dagböckerna, men att detta generellt förändras vid sekelskiftet 1800 då skribenterna istället börjar tilltala sig själva i form av ett inre jag eller alter ego. Hon menar att dagboken till sin karaktär är dialogisk. Den utmärker sig genom att vara en text i jagform, där det skrivande jaget berättar om sina upplevelser och där skribentens egna tankar färgar av sig på innehållet (Sjöblad 1997:36). Annas och Saras flödestexter innehåller ett självttilltal, vilket gör dem dialogiska. Mottagaren tilltalas både som första och andra person, men det är i båda fallen en delpersonlighet till det skrivande jaget som avses. På rad 18 skriver Anna *Du är ju jag!* och Sara uppmanar sig själv att *Sluta försöka passa in.* på rad 14 i andra stycket. Sara riktar sig på rad fyra även till vad som förefaller vara själva dagboken, som givits egenskapen att den känner till hennes hemligheter: *Vill plocka you know who.* (rad 4)

Noréns dagbok har ett starkt jag-perspektiv och i de valda utdragen bryts aldrig detta perspektiv. Han berättar till största delen om tankar och händelser/handlingar, t ex: *Är inte nöjd med det jag skriver. Jag river upp och kastar det.* men relationen bryts med självttilltal på rad 12, *Låt oss gå tillbaka till oss själva.*, och rad 25 *Ska han stå där då?* I flödestexterna återfinns fem meningar vardera där självttilltal i form av frågor eller uppmaningar används.

En underordnat genre till dagboksgenren, ”introspektiv dagbok”, verkar ligga nära flödestexten. Den söker sig inåt för att spegla tankar, känslor och själsrörelser, författaren lämnar inte sin text till tryck, yttre händelser relateras men det är deras avspeglning i den skrivandes tankar som är central, skrivandet av dagboken syftar till självkänedom och jaget talar till sig själv (Sjöblad 2009:22). De flödestexter jag analyserat uppfyller dessa kriterier, så även Noréns text, på alla punkter utom den att en introspektiv dagbok inte lämnas till tryck. Sjöblad (2009:22) nämner också att den introspektiva dagboken skrivs dagligen och att den vanligen sträcker sig över en lång tid. Noréns dagbok innehåller anteckningar från varje dag i hans liv mellan 2000 och 2005. De flödestexter jag undersöks står inte nödvändigtvis i kronologisk relation till några andra texter skribenten producerar. För att undersöka detta vidare skulle en intervjustudie behöva genomföras. Som kontrast till introspektiva dagböcker nämner Sjöblad faktadagböcker, dessa uppförs i syftet av

minnas och bringa ordning i vardagen, medan de introspektiva dagböckerna är ett sätt för skribenten att bearbeta djupare existentiella och personliga frågor. Båda flödestexterna uppvisar de senare dragen. Anna gestaltar ett själsligt tillstånd, *mellanlandet* (rad 11), och Sara bearbetar en upplevelse och söker hitta ett nytt sätt att agera i andra stycket *Lyssna på dig själv när du vill åka hem ...* (rad 15). Noréns dagbok verkar delvis vara skriven i syftet att bringa ordning i vardagen. Han behandlar många vardagliga göromål, samtidigt som även djupt personliga frågor bearbetas.

Fler utmärkande drag för dagboksgenren är att den behandlar nutiden, innehåller upprepning, fragmentarisering, ett myller av detaljer och skribentens upprördhet. Noréns dagbokstext uppvisar exempel på båda de senare, han beskriver till synes ovidkommande detaljer som *olivtvål, jungfruolja* (rad 28) och avslöjar upprörda känslor, bl a: *Den som har planerat inredningen på Baronen är schizofren. Varenda gång när jag går in där upprepar jag för mig själv: Jag hatar den här affären.* (rad 6). Fragmentariseringen i hans texter består oftast av kortfattad information som inte får någon vidare förklaring eller kommentar t ex *Ringde advokaten idag.* (rad 2). Norén är mycket kortfattad och koncis, men upprepning uppstår då samma typ av händelse återkommer dag efter dag, exempelvis skrivandet, och meningar bestående av endast ett predikat är så vanligt förekommande att de ger texten en upprepande karaktär, t ex: *Gick hem. Vilade. Skrev.* (rad 9). Hans text behandlar nutiden, den aktuella dagen, ibland gestaltad i presens och ibland i preteritum.

Anna och Sara ger uttryck för upprördhet, exempelvis *Hur fan kan man kalla det här för lov ...* (Sara, rad 9 i stycke 2) och deras texter innehåller detaljer, t ex *Nackamastarna* (Anna, rad 28) och meningsfragment (jfr avsnitt 4.3.5) samt behandlar nutiden som beskrivs i presens till största delen. Stilmässigt är det vanligt med subjektlösa satser (främst bortfall av underförstått ”jag”) i dagbokstexter (Sigurðsson 2011:8), vilket både Norén och flödesskribenterna visar prov på.

Den största skillnaden mellan dagbokstexter och flödestexter ur ett genreperspektiv tycks vara dagbokstextens kronologiskt regelbundna karaktär. Dagboksskrivande beskrivs som ”privat skrivande av en enda författare under en viss tidperiod och textindelad i markerat omfångsbegränsande, dagsdaterade notiser med i huvudsak tidpunktsanknutet innehåll” (Sjöblad 1997:59). Dagboksformen innebär total frihet för skribenten att behandla vilka ämnen som helst menar Sjöblad (1997:57). I flödestexterna tar sig författarna friheten att fritt behandla dels tidpunktsanknutna eller rumsliga ämnen, som Annas beskrivning av sovrummet och Saras beskrivning av olika faser under sin kväll, dels fantasier och introspektion utan hänvisningar. Att dagbokens tydliga form saknas i dem gör

texterna än mer svårtillgängliga och svåra att placera i ett sammanhang. Flödesskribenterna avstår temporal och till viss del spatial organisation. Att innehållet i så hög grad liknar dagbokstexten pekar mot att syftet liknar det introspektiva dagboksskrivandets.

Att fånga upp idéer som kan utvecklas till utåtriktade textprodukter görs både inom flödesskrivande (jfr avsnitt 3.1) och i vissa dagböcker. Anaïs Nin (Sjöblad 1997:57) beskriver sitt dagboksskrivande som en process liknande målarens arbete med skisser och uppmanar unga författare att använda dagboksskrivandet som en daglig disciplin ”jämförbar med pianistens skalövningar” (Sjöblad 1997:65). Norén verkar använda dagboken för att bearbeta sin kreativa arbetsprocess. På rad förekommer ett lyriskt inslag som skulle kunna tänkas vara en replik tänkt att använda i en pjäs: *–Jag minns, för några dagar sedan, havet täckt av rimfrost, vågorna.*

4.6 Genreanalys

”Genrer är konventioner för meningsskapande och ett resultat av normetablering” skriver Rahm (2001:88). Han menar att meningsskapandet utgår från den tysta överenskommelse diskursgemenskapen gjort om textnormerna för genren. Flödestexterna skrivs i ett mycket privat sammanhang och detta gör det svårt att tala om en särskild diskursgemenskap. Möjligen förekommer inflytande från återgiven inre monolog i romaner och annan kultur, vilket påverkar hur skribenterna gestaltar sina tankar. Detta inflytande måste ses som en intertextuell påverkan och inte som en social överenskommelse. Texter kan ses som en genre när de uppnått en viss grad av konventionalisering. Givetvis måste många fler flödestexter undersökas för att genren ska kunna få berättigande, men de båda texter som analyserats ovan visar upp likheter både textuellt och syftesmässigt.

De kommunikativa målen är mycket tydliga och likartade för de båda flödestexterna. De är skrivna i syftet att skribenten vill kommunicera med sig själv, bl a för att synliggöra tankar och känslor. ”Det är en gemensam uppsättning kommunikativa mål som gör att en samling kommunikativa händelser blir en genre” är Rahms andra kriterium (2001:88). Här uppfyller flödestexterna möjligen kriteriet för genrebildande. Även om de enskilda skribenterna delvis använder sig av olika tematik och stilar, är det kommunikativa målet gemensamt.

Att tala med sig själv högt, self-talk, förekommer och kan tänkas vara den talgenre som flödestexterna härrör ur. Det finns en traditionell skriftlig genre där man uppenbart

kommunicerar utan tanke på mottagare, nämligen dagboksskrivande. De textuella likheterna och skillnaders mellan flödestext och dagboksskrivande måste undersökas innan slutsatser kan dras kring dessa. Ett vanligt syfte hos personer som skriver dagboksbloggar på nätet är att de vill ”skriva av sig tankar och känslor” (Skärlund 2010:14), men den kommunikativa händelsen innebär att bloggen kan mottas av läsare.

Paratext är nästa kriterium Rahm tar upp, han menar att dessa är en viktig informationskälla för att nå fram till rimliga genrebestämningar (2001:90). I flödestexterna jag undersökt förekommer inte någon paratext, men i en utvidgad undersökning kan man tänka sig att handritade teckningar och inklistrade/instoptrade bilder och dokument förekommer i de skrivböcker där författarna ägnar sig åt ”egocentriskt skrivande”.

”Genretillhörighet kan avläsas i vissa begränsningar i innehåll, sammanhang och form” (2001:92) menar Rahm vidare. Flödestexternas sammanhang är begränsat till den privata skrivboken, samt möjligen privata dokument skrivna i en dator. Dess innehåll varierar men texterna som jag analyserat uppvisar likheter i innehåll (inre tankar och känslor), perspektiv (jag) och stildrag (inre monolog).

Formen är tillsynes fri, men ändå bunden utifrån det sammanhang i vilket texterna framkommer: Oredigerad, handskriven prosa med inslag av ofullständiga meningsfragment.

Det femte kriteriet ”Genrens textuella spännvidd varierar mellan en homogen pol och en heterogen pol, både textinternt och genreinternt.” (2001:92) är svårt att bedöma utifrån de två korta flödestexter jag analyserat.

Vilken den homogena polen kan tänkas vara är högst osäkert, men i båda texterna märks starkt jag-perspektiv, meningsfragment, utrop självreflekterande och det faktum att texterna är oredigerade och inte avsedda att läsas av utomstående. De aspekter där texterna skiljer sig åt är Annas mer lyriska, bildspråkliga stil, medan Saras text tendera åt det konkreta och beskrivandet av faktiska händelser.

Att ”Genrer är mötesplatser för texter och yttranden” är det sista kriteriet Rahm tar upp (2001:94). Flödestexterna är till sin karaktär privata och inåtvända, men, även om detta inte förekommer i Annas och Saras texter, skulle författarna kunna tänkas citera och kommentera andras yttranden och därmed utgöra en form av mötesplatser.

Skrivprocessen i sig skulle även kunna sägas vara skribentens mötesplats med det egna självet.

5 Sammanfattning

Resultaten visar att flödestexterna på flera plan stämmer överrens med de stildrag som inre monologer i romantexter uppvisat. Förekomsten av utrop, tvekanden och upprepningar och de ofullständiga meningarna är påfallande många, jämfört med de i en normal tidningstext. Flödestexternas karaktär är till viss del lyrisk, särskilt Annas text. Perspektivet i texterna är enhetligt då det är en första person singular som innehar det huvudsakliga perspektivet. Detta kan även skiftas genom att jag-personen skriver om sig själv i antingen andra person eller tredje person.

Kriterier för den introspektiva dagboksgenren liknar på flera punkter flödestexternas karaktär, med den avgörande skillnaden att dagbokstexter är kronologiskt organiserade med hjälp av datumangivelser. För att kunna bestämma om flödestexter skulle kunna utgöra en egen genre krävs givetvis en mer utförlig undersökning, där utövandet av flödesskrivande såväl som den textuella strukturen och dess innehåll undersöks i ett långt större antal texter än de som ingått i denna studie.

6 Diskussion

Sekundära talgenrer bygger på primära, som i sin tur byggs upp av yttranden, skriver Rahm (2001:63). Yttrandet beskrivs inneha finalitet, d.v.s. en kommunikativ avsikt, vilket medför att det ska vara möjligt att svara eller reagera på. Om flödestexten är ett uttryck för egocentriskt tänkande och språk, skiljer den sig från övriga sekundära talgenrer genom att dess uttalanden inte nödvändigtvis är möjliga att svara på. Flödestexten skrivs i syfte att kommunicera med det egna jaget. De bilder, känslor och tankar som målas upp liknar i viss mån det autistiska tänkandet (Vygotskij 1943:55), dessa förhåller sig inte till den yttre verkligheten och är inte heller logiska i sina resonemang. Det egocentriska språket är ett övergångsläge mellan autistiskt tänkande och socialt. Flödestexten påminner om det egocentriska talet i syftet och är därmed inte en texttyp som avser att föra fram ett yttrande till en mottagare.

I min undersökning finner jag tecken på att flödestexten bär en karaktär av autistiskt tänkande, men också att innehållet förhåller sig till den yttre verkligheten. Piaget anser att det egocentriska tänkandet avtar när barnet utvecklas, men i likhet med Vygotskijs kritik

av denna utsaga, visar undersökningen ett möjligt uttryck för att egocentriskt språk flyttar in och blir till egocentriskt tänkande hos den vuxna. Flödesskrivandet kan därmed tänkas vara ett uttryck för egocentriskt språk, det vill säga egocentriskt skrivande.

Flödestexterna jag undersökt uppvisar stora likheter, trots att skribenterna inte varit i kontakt med varandra. Intressant är att de stilmässigt liknar inre monologer i romaner, vilket skulle kunna tyda på att skribenterna inspirerats av romanförfattare och deras sätt att beskriva tankeflödet, men också att det egocentriska tänkandet ter sig på ett visst vis. Tidningstexten, som får stå i kontrast till de båda flödestexterna, gestaltar en monolog och uppvisar en viss likhet med stilen i inre monolog. Vad som skiljer denna från flödestexten är ändå dess kommunikativa syfte, som avspeglas i textinnehåll och struktur. Heberlein gör det högst möjligt för en läsare att svara på yttrandet då det riktar sig till läsaren och anknyter till den yttre verkligheten och förhåller sig till en gemensam diskurs, inte minst genom hänvisningar till tidigare forskning och litteratur.

Flödestexterna innehåller vissa delar som förhåller sig till den yttre verkligheten i den grad att de skulle kunna anses ”utgöra en helhet” (Rahm 2001:63) och tjäna som yttranden, men andra delar är inåtvända svårbegripliga för en utomstående då de förhåller sig till skribentens egen fantasivärld. Dessutom omöjliggörs kommunikationen med utomstående i och med sammanhanget, att texterna är privata. Till skillnad från Noréns dagbokstext finns inget som tyder på att skribenten försöker göra sig förstådd. Norén skriver om yttre händelser och inre betraktelser på ett vedertaget sätt. I flödestexten, särskilt Annas finns exempel på svårtolkade bilder och metaforer. De gör läsaren osäker på vad som är verklighet och vad som är fantasi. Annas flödestext verkar röra sig mellan fakta och fiktion, vilket gör genren dagbok omöjlig att placera hennes text i. En dagbokstext behandlar, enligt Sjöblad, för författarens egna upplevelser. Dessutom förutsätter dagboksgenren att texterna är daterade och ordnade kronologiskt. Saras text är mer lik dagbokstexten i sin struktur, innehållet läses som självupplevt. Om dessa texter hade daterats skulle de antagligen kunna placeras in i genren dagbok, en dagbokstext kan alltså utgöras av en flödestext. Men flödestexten i sig kan inte sägas tillhöra genren dagbok.

I flödestexterna jag undersökt utgör skrivandet det kognitiva verktyg skribenterna använder för att resonera och beskriva tankar och förnimmelser inför sig själva. Anna använder flödesskrivandet för att utreda en tanke, en fråga. Hon angriper problemet på olika sätt med hjälp av språket och verkar samtidigt beskriva ett pågående inre skeende för sig själv. Skrivandet avslutas med att hon återvänder till den direkta omgivningen. Det verkar därmed som om hon upplevt en mental resa till en inre sfär. Det är svårt att utröna

om det är genom skrivandet hon upplever tillståndet eller om själva skrivandet bara är nedtecknande av en sinnesupplevelse och inre diskurs som redan finns där.

Att de båda informanterna använder skrivandet som ett tankeverktyg för ökad kognition verkar i den text jag fått att analysera ganska tydligt. Detta sker med hjälp av lyrikens och den inre monologens form. Genren skiljer sig dock starkt ifrån dessa båda texttyper. Den textuella och den ideationella strukturen liknar både lyrikens och den inre monologens, men interpersonellt är strukturen en annan och kanske unik. Även om den liknar dagbokstexten är flödestexten inte utformad så att en mottagare kan förstå innehållet och detta är inte heller syftet. Flödestexten riktar sig inte till någon, utom jaget självt, i likhet med många dagböcker. Men dagböckerna är daterade, vilket gör att innehållet ordnas in i förhållande till omvärlden i någon mån. Läsaren förstår därmed att det som nedtecknade är något skribenten upplevde eller tänkte på en viss dag. Flödestexten saknar denna vägledande inramning.

Den introspektiva dagboken liknar flödestexten i många avseenden, men flödestexten verkar ha lösgjort sig ifrån den genren genom att uppvisa anarki gällande förhållandet yttre sammanhang. Den lyriska karaktären i främst Annas text gör att en läsare ställs inför en inre mental värld där ingen direkt verklighetsanknytning finns att utröna. I Noréns dagbok återges inre upplevelser och tankar, men dessa relateras till händelser eller förutsättningar, t ex ”Detta är inte jag, men inte någon annan heller” (rad 11) vilket otvivelaktigt syftar på det manus han arbetar med.

Till skillnad från faktadagboksskrivaren är inte flödesskrivaren nödvändigtvis mån om att vara saklig och att skriva ned sina erfarenheter för att spara inför framtiden. Flödestexten, liksom den introspektiva dagboken, tjänar sitt syfte redan i processen, själva skrivandet utgör en möjlighet att upptäcka och utveckla sina inre upplevelser och möjligtvis att upprätta kontakt med det autistiska tänkandet och det drömartade tillstånd som detta kan representera.

Litteratur

Banfield, Ann, 1982: *Unspeakable sentences*. Boston: Routledge and Keagan Paul.

Christensen, Lisa, 2008: *Tid och text*. Lunds Universitet: Språk- och litteraturcentrum.

Dahl, Östen, 2007: *Språkets enhet och mångfald*. Lund: Studentlitteratur.

Elleström, Lars, 1999: *Lyrikanalys – En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Folkesson, Tove, 2010: ”Den varma kind jag vilar sorger, idéer och funderingar emot”-
Om skrivkonstens betydelse för individen. Mittuniversitetet: Institutionen för
humaniora.

Heberlein, Ann, 2011: Utan hemligheter är man ingen. *Dagens Nyheter*
Kultur. s. 4 (2011-04-03).

Holmberg, Anders, 2010: How to refer to yourself when talking to yourself
Newcastle Working Paper in Linguistics. 16:57-64.

Larsson, Kent, 1995: *Den skrivande människan*. Lund: Studentlitteratur.

Linell, Per, 1982: *Människans språk*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Norén, Lars, 2008: *En dramatikers dagbok*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Ong, Walter J, 1991: *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet*.
Göteborg: Anthropos.

Rahm, Henrik, 2001: *Journalistikens anatomi. Analyser av genrer och textmönster i fem*
strejkbevakningar i svensk dagspress 1879-1996. Lund: Studentlitteratur.

SAOL = *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Svenska

akademien. 2006.

Sigurðsson, Halldór Ármann, 2011: Om ordföljd i germanska språk: en studie i språkvariation. Lund.

http://mittkursbibl.lub.lu.se/open/open_view.cgi?unit=10&course=3829 (2011-01-15).

Sjöblad, Christina, 1997: *Min vandring dag för dag. Kvinnors dagböcker från 1700-talet*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Sjöblad, Christina, 2009: *Bläck, äntligen! kan jag skriva. En studie i kvinnors dagböcker från 1800-talet*. Stockholm: Carlssons bokförlag

Skärlund, Sanna, 2010: Nya medier, nya genrer? Dagboksbloggen ur ett genreperspektiv. Lunds Universitet: Språk- och litteraturcentrum.

Vygotskij, Lev Semenovich, 1934: *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Vygotskij, Lev Semenovich, 1978: *Mind in society. The development of higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Åkesson, Sonja. 1994: *Dikter*. Viborg, Danmark: En bok för alla.

Bilaga 1

Annas flödestext

1 Brusande. stilla.
2 Dras ut ur alla tankar. Sakta, dras ut och över i nästa dimension. Fråga: I vilken
3 dimension bor jag?
4 Himlakonstigt men jag vet inte. Inte när jag är emellan. Som att vara på en flygplats
5 eller som att mellanlanda.
6 Då vet man ju vart man bor men inte hur det känns i det nya landet och inte heller i
7 det gamla. Det har försvunnit?
8 Bara alla tankar kring dessa två platser - här och där - genererar nya känslor.
9 När man är i det vet man det.
10 När man är utanför också. I båda situationerna kan man trivas eller vantrivas.
11 I mellanlandet vet man inte riktigt om man trivs eller vantrivs.
12 Det är som att vara på väg till ett nytt fikaställe, café heter det, man kan inte så noga
13 veta om man kommer att trivas där förrän man sitter och dricker sitt kaffe.
14 Det kan också ändras medan man sitter där. Kaffet är kanske för beskt, sumpigt eller
15 så kommer någon in och förstör. Man satt där å skrev i sin bok om hjältinnor och
16 pling-pling å så ko det in någon man vanligtvis skulle bli glad att se men just nu blir
17 den här människan bara en avbrytare. Jävla avbrytare!
18 Du är ju jag! Jag är avbrytaren. Min hjärna flimrar.
19 Vart är jag?
20 Hupp, i mellanlandningen. Lite tryck, lite skräck men tillbaka till nuet. Haha,
21 simsalabim fantastiskt! Nu är jag här igen. I rutiga gamla exflickvänners lakan i skön
22 ikeasäng. I min lilla tid i mitt lilla liv där jag bor.
23 Tänk inte på något mer nu. Var som i en stelnad verklighet. Kallas nu. Trevligt.
24 Fåglar kvittrar, vet vart vi är på väg.
25 Bagarinnan funderar på ett nytt gammalt recept. Hon tänker på det där
26 scanningsystemet. Stackarn, hon har nog fastnat där, tror jag måste hjälpa henne
27 snart. Den vanliga vyn genom sovrumsfönstret. Still there.
28 Tall, tall, björk, björk, tegelkyrka, stor väg, promenadväg. Nackamastarna kan man
29 bara se på natten när dom blinkar i mörkret. Jag tar mig tillbaka. Kravlar ur
30 trädbarnens gömställe. Spännande...

Bilaga 2

Saras flödestext

1 Det verkar som att jag bara skriver i den här när jag är full. Happy times! På väg upp
2 till Matsson, dom vill till Sticky, jag är tveksam. Började på ölhallen med Nadine kl
3 3. 5 timmar vart igång nu. Jävligt kul. Jag älskar Nads! Truly! Får se hur det blir
4 ikväll. Vill plocka you know who. Men han kanske inte kommer. Vet inte vad jag ska
5 skriva. Vet att jag kommer garva åt detta imorn. Vill ha kul, vill inte bli trött och seg.
6 Tänker köra fan, köra! Så glad att jag slipper jobba! Så. JÄVLA. GLAD. Jag hatar
7 verkligen att jobba. Extremt jävla cepesegt!! Haha full. Hoppas hoppas det blir kul
8 ikväll. Jag behöver det. För fan. Kan bussen komma??

...

1 Varför jag inte gillar att gå ut? Nr 1 börjar på förfesten folk ba Fan vad du ser trött ut
2 etc. Första känningen. Så är det en fråga om att bli ignorerad av den person, jävla
3 cpmänniska man vill bli uppmärksammad av. Aldrig huvudperson. Jag är inte som er.
4 Jag är inte som dom andra. Sen så ska man dansa till kass musik och tidigare än alla
5 andra och känna sig så jävla ensam. Det är bara så jävla deprimerande. Jag orkar
6 orkar inte hålla på. Och peppa och tycka att det är kul.
7 Jag behöver en jävla anthem.
8 Jag behöver kunna säga ifrån.
9 Hur fan kan man kalla det här för lov när jag känner mig helt jävla trasig jämfört än
10 när jag är på Sörängen? Där börjar jag inte lipa för att det känns så jävla värdelöst
11 med farsan och M och blötsnö och fucking jävla kuk Göteborg.
12 Jag måste få in det, jag kommer aldrig bli huvudperson i det här dramat. Det
13 kommer aldrig bli jag och M.
14 Sluta försöka passa in.
15 Lyssna på dig själv när du vill åka hem efter förfesten. Du är vuxen, du behöver inte
16 göra något som du inte tycker är kul eller nödvändigt och Sticky är fan ingetdera.

Bilaga 3.

Sakprosa, dagstidning.

1 ”I mina texter kommer ni aldrig att finna någon som helst information (det tröstar
2 mig) om vad som verkligen fyllde mitt liv ...” skriver Kirkegaard i sin dagbok.
3 Kirkegaards påstående kan tyckas märkligt. Han skrev otaliga böcker om skuld,
4 skam, ångest, förtvivlan, sin livsleda och rädsla för döden, om sin längtan efter
5 kärlek och oförmågan att älska, om alltings förfärliga meningslöshet. Han skrev för
6 all del också om mer vardagliga ting – om bovetegröt och kotlettrader, promenader,
7 erotik, kläder och musik. Vad finns mer att berätta?
8 Nietzsche, en annan filosof som ofta utgick från sig själv och sitt liv i sina böcker,
9 skriver i ”Bortom gott och ont” ”att tala mycket om sig själv kan också vara ett sätt 10
att dölja sig”. Är påståendet, precis som hos Kirkegaard, ett sätt att finna tröst när 11
misstanken om att alltför mycket som borde varit dolt yppats? Nietzsche skrev,
12 liksom Kirkegaard, om de mer såriga sidorna i existensen, om det fula, om föraktet, 13
om hopplösheten. Kanske försökte han skydda sig själv genom att hävda
14 möjligheten i att dölja sig i självupptagenheten. Jag tror ändå att han har en poäng i
15 sin analys: I den förmenta öppenheten döljs hemligheter effektivt. Den som berättar
16 allt berättar i själva verket ytterst lite om sig själv, ty den som avslöjar sitt liv blir
17 lika genomskinlig som berättelsen. Man kan skriva bort sig själv från det unika till
18 det universella.”

20 Det tänkte jag på när jag lyssnade till ett samtal mellan Karl Ove Knausgård och
21 Camilla Gunell på Mariehamns litteraturdagar förra helgen. Gunell inledde med att
22 presentera ”Min kamp” som ”självtlämnande”. Jag vet inte vad Knausgård tycker
23 om det ordet men jag vet att jag avskyr det. Det finns något insinuant i den där
24 etiketten. Som om självutlämnandet vore en strategi, som om man är beredd att
25 offra sig själv för pengar och berömmelse. Jag tror, som Kirkegaard skriver i
26 ”Sjukdomen till döds”, att ”det att ha ett själv, att vara ett själv, är det största, det
27 oändliga erkännandet som ha beviljats människan.

ur: Heberlein, Ann, 2011: ”Utan hemligheter är man ingen” Dagens Nyheter Kultur. s. 4.
(2011-04-03)

Bilaga 4

Dagbokstext

1 *1 mars*

2 Jag skrev. Jag fick tag på advokaten. Jag sprang. Det snöade när jag sprang. Jag
3 fortsatte att skriva. Jag var uppe sent. Jag kände mig ensam med mig själv i mitt eget
4 tysta sällskap.

5 *2 mars*

6 Tog en längre promenad. Gick ned till Sveavägen. Handlade på Baronen. Den som
7 har planerat inredningen på Baronen är schizofren. Varendra gång när jag går in där
8 upprepar jag för mig själv: Jag hatar den här affären. Köpte sushi på en bar på
9 Odengatan. Sushi Zen är stängd på lördagar. Gick hem. Vilade. Skrev. Såg *The Ice*
10 *Storm* på kvällen. Drack vin. Köpte två flaskor R igår. Blev lätt berusad. Är inte nöjd
11 med det jag skriver. River upp och kastar det. Detta är inte jag, men inte någon annan
12 heller. Låt oss gå baklänges till oss själva. –Jag minns, för några dagar sedan, havet
13 täckt av rimfrost, vågorna.

14 *3 mars*

15 Vaknade halv 9. Lyssnade på radio till 11. Det är samma röster, samma form, samma
16 konflikter, deprimerande ointressant och utan liv. Vad är det för sorts människor som
17 anställs på radion? Ingen som går över gränser, som bryter sönder, som skapar något
18 annat – en deprimerande ljum medelklass från samma ort, oavsett var de kommer
19 ifrån. Inte en enda besatt. Ingenting känns dödsviktigt. Gick ut. Till Designtorget. Det
20 är också som radion. Det som var överraskande, när de unga eleverna från
21 konsthögskolorna ställde ut där i början, det är borta. Köpte ett duschdraperi. Gick in i
22 konstbokhandeln. Hon som står där, omkring fyrtio år, såg väldigt sjuk ut. Sa att hon
23 legat i influensa i tre dar. Ringde för att få tag på någon som kunde komma och arbeta
24 så att hon fick gå hem. Hon sa att om hon blir för dålig får hon säga till
25 Securitasvakterna. Att de ska stå där? Jag kunde se hennes bröstvårtor. Hon är mager
26 och blek. Köpte en bok om japanska trädgårdar och en Tadao Ando-bok. Så intressant
27 är mitt liv nu. Promenerade över Hötorget. Gick in på Granit. Köpte ett par tapasfat, en
28 olivtvål, jungfruolja – det ska jag inte köpa där – en handduk och en filt.

...

ur: Norén, Lars, 2008: *En dramatikers dagbok*. Stockholm: Albert Bonniers förlag